XI

Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 21 НОЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 139 (7797). ★ Мах 3 кеп.

РАДИОТЕХНИЧЕСКИ ЗАВОДА БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Дукхахча шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Абидина Галина Грантовнана — радиотехнически завода сборочни цеха радиоаппаратура монтажница.

Белозерова Валентина Ивановнана — радиотехнически завода цеха мастера.

Гаголина Анна Николаевнана — радиотехнически завода пластмасса переработка яра йолча цеха литейщика.

Демильханов Махмуд Магомедовича — радиотехнически завода цеха начальника.

Индербиева Марияна — радиотехнически завода радиоаппаратура слесарь-сборщица.

Калугин Николай Георгиевича — радиотехнически завода механо-заготовительни цеха токара.

Кожевникова Нелли Степановнана — радиотехнически завода сборочни цеха слесарь-сборщица.

Конниченко Раиса Петровнана — радиотехнически завода нормаконтролеи стандартизацеи группа керттерча инженера.

Моребис Галина Георгиевнана — радиотехнически завода технологически отдела инженер-технолога.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИИ.

Грозный.
1989 шера 16 ноябре.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1989 шера 9 ноябре арадаьннача СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указа цIерагIа дукха бераш даьча ноаношта «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши еннай, цу даькъе, районашка гIолла: Веденски — 23, Грозненски — 53, Малгобекски — 34, Надтеречни — 17, Назрановски — 79, Наурски — 10, Ножай-Юртовски — 49, Шатойски — 21, Сунженски — 39, Урус-Мартановски — 49, Шалински — 30, Шелковски — 18, Октябрьски — 19, Старопромысловски — 35.

КПСС Грозненски горкома пленум

Укх шера 17 ноябре парте Грозненски горкома арагIанарча пленуме дийцар КПСС XXVIII съездан Советашка хургдолча хоржамаштеи кийчо еш городской партийни организаце бергболча балха программах дола дош.

Программа проект пленуме дакъа лоацараштa хьалххе а йовзийта хилар бахьан долаш цун текст пленуме Iоца а ешаш ювца лаьрхIар.

Проект ювцача дакъа лаьцар КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара Л. Л. Недельковас, парте Заводской райкома шоллагIча секретара Р. Г. Закаева, «Автоспецоборудование» яхача завода парткома секретара А. К. Голованова, «Сердало» газета бехктокхама секретара С.-Г. С. Котиева, КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Е. И. Пучкова, халкъа тIахьожама Грозненски городской комитета председатела И. М. Попова, «Машиностроительный завод «Красный молот» яхача производственни объединене парткома секретара Л. Я. Кривошеева, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета политэкономе кафедра доцента Т. Т. Абубакарова, «Терек» яхача производственни мебельно-дахчах хIамаш еча объединене парткома секретара С.-А. Д. Умалатова, Грозненски городской санэпидстанце керттерча санитарни лоро Г. Е. Минчина, «Старогрознефть» НГДУ начальника Н. П. Иванова, Старопромысловски райисполкома председатела Х. М. Дзейтова, Грозненски производственни швейни объединене парткома секретара А. Н. Горяева, Грозненски мехкдаьтта института доцента Д. Д. Ахмадова.

Проект ювцаш даьча къамаьлий итогаш еш къамаьл дир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос.

Пленумо соцам бир ювцийта оттаяьча КПСС XXVIII съездан Советашка хургдолча хоржамаштеи кийчо еш городской партийни организаце бергболча балха программа проект ларде лоацаш тIаэца. ЛаьрхIад яьча замечанешка, хувцамашка, тIатохарашка хьежжа проекта текст тоас, парте райкомий пленумашка, юххьанцарча партийни организацешка, къахьегама коллективашка, общественни формированешка из ювцийта.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Вай республикерча мехкдаьттеи гази йоаллча управленешта юкъе яьржача социалистически яхье дIабахача итт бетта итогех хьалхара моттиг яьккхай «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша. ПланагIа лаьрхIачул совгIа цар даьккхад 64400 тонн мехкдаьтта, 63 миллиони 750 эзари кубически метр мехкдаьттаца хьайоагIаш йола газ. Продукци маьхалъяккхара итт бетта задани 102,3 процент кхоачаш а яь. планал совгIа НГДУ коллективо ехкай ши миллиони 321 эзари сом мах бола товарни продукци.

Къаьна скважинаш болх бе йолаялийтара, цар чура «Iаьржа дошув» цIендаь хьадаккхара тIаерзаяь дукха мероприятеш чакхйоах мехкдаьттахоша. Цудухьа дика да цар кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а масала, къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа даьккхад планал совгIа мел даьккха мехкдаьттеи гази. Потребителашта продукци лоаттаяра договорни декхараш а толамца кхоачашдаьд цу юкъа.

НГДУ къаьстта дика къахьегаш я Бабуков Борис Владимировича кулгалдеча йиълагIча цеха коллектив.

Деша дай бац

Грозненски «Автоспецоборудование» яхача завода болхлой укх шера хIара бетта план кхоачаш ца ещ, паччахьалкхен декхараш дукха тIадусаш таханарча денга хьакхаьчаб. Цун керттера бахьан да материально-технически Iалашо елга эсала вIаштIехьдаккхар, во я къахьегамен исполнительскни дисциплина. Цудухьа дIабахача итт бетта товарни продукци арахецара итт бетта план кхоачашъяьяц цар. Цу юкъа ара ца хецаш йиса из продукци 853 эзар сома маьха я.

«Чечингражданстрой» объединене чуйоагIача СМУ-8 декхараш толаме кхоачашдеш, даим хьалха латташ хьинаре къахьегаш хьайоагIарех я Гажаева ПаьтIамата кулгалду штукатурий бригада. Берригаш а дика къахьегаш ба укхаза хIаране 110 — 120 тIехкхоачашъю планаши социалистически декхараши.

Хьинар долаш, лакха говзал йолаш саг я Гажаева. Иштта из хиларах цо дика кхоачашду хьехамча декхараш а. Укх бригаде а дукха ба цо кхебаь, къахьегама тIера бола къона болхлои.

Цун бригаде цаI санна массавар а ва дика къахьегаш. Оалаш ма дий, дикагIчарна юкъе а дикагIбараш нийслу. Царех ба штукатураш Башаева Арпат, Алиханова Зарман, Дашуева Нока, Ханчукаева аРиса. Уж ба дика говзанчаш. Царех хIара яр лакха разряд йолаш я.

СУРТА ТIА: мастер У. Межидов; бригадир П. Гажаев; а штукатураш А. Башаева, З. Эшханова, К. Дошуева, П. Кесиева, Р. Ханчукаева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Хьайбаш леладераш—нийсача новкъа

Ховш махиллара, хьайбаш леладерашта эггара бехктокхамегIа ха я хIанзара яр. Дукха ха йисаяц пятилетка дийлагIа шу чакхдала. ХIаьта, паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкара планаш кхоачашъелга фермай болхлой керттера декхар да.

Укх деноша со хилар Сунженски района С. М. Кирова цIерагIча колхоза шурий-товарни фермашка. Эггара хьалха цхьоалагIча ферме кхаьчар со. ГIадвугаш дар гуш хинна сурт. ЦаI санна, тIатеIIа къахьегаш вар ферма хIара болхло. Гуш дар, доккхача хьинарца цар шоай декхараш кхоачашдеш хилар.

— Аз кхы доккхала яхац, — йоах ферма заведующе Ажигов Мухьмада, — тахан ер хьона гуш дола сурт духхьашха да ала йиш йолаш дац. Сога хаьттача, халонех кхераш цхьа болхло вац тха ферме. Цул совгIа, аз геттара доккхал а деш цхьа хIама да. Из фуд аьлча, барттайна я тха коллектив. ДIа-хьай новкъостал де кийча ва хIаравар. ТIаккха, цул лоархIамегIа фу хургда!?

ДIадахача шера укх ханага диллача, дикка лакхагIа я ферма коллективо паччахьалкхенга ехка хьайбай продукци. ХIаьта, юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара йоаккха шура бIаь совгIа килограмм лакхъеннай.

Белгалбаьнна дикагIа къахьегаш ба укх шера ферма къаьнагIа бола доаркаш Галаева Тоти, Оздоева Рукъет, Хашиева Зина, кхыбараш.

— Паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкара тIаийца тхоай декхараш-м тIехкхоачашдергхиларах дог тийша да тхо, — яхаш дувц дIахо ферма заведующе М. Ажигова. — Из дац тха хIанз керттера декхар-м. ХIанз оаха керттера лоархI хьайбаш Iангара дахар. Цу деша тхоай ерригa таронаш оарцагIа а яьхай оаха.

Цо яххача бесса керттера дар-м дIахо де дезар да. Цудухьа безам ба са цу хьакъехьа массехк дош ала. ТIехдика ремонт чакх а яьккха, бокъонца кийчъяьй укхаза хьайбай помещенеш, дика Iалашо яьй.

Цигара ваьначул тIехьагIа цу боахама № 2 йолча ферме кхаьчар со. Бакъдар аьлча, кхы вогIа да ала хIама-м с укхаза а дацар. Цунна тешал ду укх тайпарча цифраша: шера план 135 тонн йолча, дIабахача итт бетта ферма коллективо паччахьалкхенга ехка шура 124 тонн я. Цу хьокхамаша а хьагойт цар шоай декхараш кхоачашдаь ца Iеш. дикка тIехкхоачашдергхилар.

Иштта дика вIаштIехьъяьхай ферме ерригa хьайбай помещенеш а. Iалашдаьд кхоачам хиллала доакъар. Лоацца аьлча, таханарча дено дIа мадеххара болх беш я ферма коллектив.

Цу боахамера со дIаводаш тIеххьара къамаьл хилар са колхоза керттерча зоотехникаца М.-Б. Котиевца. Цо аьлар:

— Кхы селла доккха хIама карагIдаьннад ала хIама-м дац, хIаьта а белгалдаккха безам ба, дIайхача шерашка хьежача, укх шера оаха во къахьийга ца хилар. ХIанз укх сахьате оаха паччахьалкхенга ехка шура цхьайтта эзар гаргга тонн я. 1270 тонн шера план йолаш. Оаха лерхIачох, тха шера декхар дикка тIехкхоачаш хила а деза. Цул совгIа, шера план я тха юкъера лаьрхIача цхьан Iаттагара 2350 килограмм яккха езаш. ХIаьта оаха дIабахача итт бетта цхьан Iаттагара яьккха из продукци 2100 килограммага дIакхоач.

— Къайле яц, къаьстта укх тIеххьарча шерашка шун района боахамашка хьайбаш леладерий гIулакхаш дика лелаш ца хилар. тIаккха шун мишта баьннаб из аьттув селла лоацача хана иззал шоай болх эргабаккха? — хетт аз цунга.

— Къайле йолаш хIама дац укхаза, — йоах М. Б. Котиева, — къахьегамхошта доагIар Iа дIалой, шеко яц цар болх дика бергхиларах. Оаха боахама кулгалхоша, керттерча специалисташа тхоай керттерча декхарех цаI лоархI къахьегамхочун йоакхо яр. Тхоашта могачох цар къахьегам белгалбаккха хьож тхо. Цу гIулакхо дукхагIдолча даькъе, хьайбаш леладерий балхацара безам сов а боаккх, хIаьта, цунга хьежжа цар къахьегама овсарле лакх а ю. Из да-кх цу хьакъехьа аз аргдар.

ТIеххьара ала безам ба, карагIдаьнначох кхоачамбаь Iе дага бац цу боахама хьайбаш леладераш, аьнна. Цар лерхI дIахо дикагIа къахьега а дукхагIа балха толамаш даха а.

М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

БОЛХ ДIАБОЛАБАЬБ

ТIадоагIача хоржамашка кийчо еш ба вай республика къахьегамхой. Цу хьакъехьа болх дика дIабода Надтеречни районе. Таханарча дийнахьа укхаза вIашагIъелла яьннай районни хоржамий комисси. Цу комиссей доакъашхой спискаш кепатехай районни газете. Хоржамий комиссе цхьа заседани а хиннай. Цига хержаб председатель, цун заместитель, секретарь.

ХIанз районе дIаболабаьб юртарчеи, поселкови, участкови хоржамий комиссеш вIашагIйохкара болх. Районни комисси санна, уж комиссеш вIашагIйохк къахьегама коллективаша хержача викалех. Шерра ювц цар кандидатураш. Ала деза, таханарча дийнахьа юртарчеи поселкови комиссей доакъашхой белгалбаьха баьнналта, хIаьта участкови комиссе доакъашхой а укх кIира белгалбоахаргба.

Района исполкома болхлоша доккха дакъа а лоацаш къоастаяьй юртарчеи поселкови хоржамий округаш, хIанз къоастаеш я участкаш.

Республика кхыча районашка а цу тайпара сурт да.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Бокхха болх бу районе наьха вахара гIулакхаш кхоачашдеча сферерча службо. Шоай ерригача таронехи кхоачамехи бизза пайда ийбу цун балхлоша укх деношка. Итт бетта товараш дохкара план 112 процент кхоачашъяьй. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахийцай 24 эзар сома маьха товарни продукци. ХIаьта карарча шера кхоалагIча квартале яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар района доагор Iалашдеча предприяте.

Лакха толамаш доахаш къахьийгар укхаза машиниста Хашиев Саварбика, болхлочо Хашиев Башира, тракториста Тимурзиев Абдул-Къаьдара.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГ

«Сунжамежрайгаз» яха эксплуатационни - производственни управлене коллективо еп шу доладелча денз 43 эзар сом пайда баьб.

Дукха ба укхаза хьинаре къахьегаш хьабоагIа нах. Царех ба цIагIара газови оборудовани тоаеш йола слесарь Омельченко Ольга Васильевна, газови балонаш хьалъюзаш бола опетораш Семина Валентина Павловна, водитель Нальгиев Салман!

Л. БУЛГУЧЕВА.

Хоам

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йола Центральни хоржамий комисси болх беш я профсоюзий областной Совета здане — Грозный, Полежаева улица, № 19/6. цхьоалагIа этаж.
Телефонаш: 22-65-91, 22-65-92, 22-42-28, 29-25-00.

Шера план кхоачашъяьй

Укх шера кхаь квартала яьча итогех Грозненски района хьайбаш леладерашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар «Гикаловское» яхача боахамерча доаркас З. Магомадовас. Ший групперча хIара кхоабача Iаттагара йоаккхаш йола шура цун хилар 3702 килограмм, е шера планагIа йоагIачул 452 килограмм дукхагIа. ХIаьта ер шу чахкдалалехьа Зарбана дош деннад хIара Iаттагара 4000 килограмм шура яккха. Шеко яц, цо из дош тешшаме кхоачашдергхиларах.

«Нохч-ГIалгIай АССР Заслуженни хьайбаш леладер» яха цIи лелаеча Магомадова Зарбана хьаьнала къахьегам белгалбаьккхаб Къахьегама Сийлен III-ча степена орденца, дукхача медалашца, дипломашца, грамоташца. Цун сурт массаза го йиш я районa сийлен Улга тIа.

Лоацца аьлча, хьайбаш леладерашта дика масал да З. Магомадовас ший къахьегама толамашца гойтар.

Керттердар—продукце дикал

ГIадвугаш дола хувцамаш

Грозненски кога гIирс беча фабрике материал кийчъе вахалехьа аз лаьрхIар цо продукци лоаттаеча тикашка чуотта. Сона дагадаьллар дар фабрика арахеца кога гIирс наха хоатташ ба е бац хар.

Делкъа ха хьатIакхоачаш латтар со Грозне центре йоаллача «Универмаг» яхача городской торгови объединене кхаьчача хана. Кога гIирс бохкача отдела прилавка тIа латтача туфлешка, маьчешка хьежаш а лийна, продавеца тIаера цхьа кхалсаг. Гуш дар цо цхьа хIама лехилга.

— Ва йоI, вай Грозненски фабрике хьаяь маIача наьхеи кхалнаьхен маьчеш-м яц шуга? — хаьттар кхалсага продавецага.

— ХIанз шоана дIаяла хIама яц, цхьабакъда, — укх сахьате складера хьая езаш-м я, — аьнна жоп делар продавеца.

Из къамаьл шоашта дIа ма хеззе а, гонахьа латтача наха цу минуте вIашагIъеллар хьаяхьаргья яхача маьчешта тIехьа аргIа...

Къайла сенна кхухьаргда, цу сайна бIаргадайначa, хьахезача хIамах цхьан юкъа ца тешаш а шекваьнна а хьайзар со. ХIана аьлча, Iемадац-кх вай моттигерча промышленносто арахеца продукци наха хоатташ хиларга. ДукхагIа хозаш хиннар дар: ийдархой Грозненски кога гIирс беча фабрика хьаеча продукцена чIоагIа раьза бац, из Iалальмате во я, яхаш.

— ХIанз иштта дац. ХIанз цу хьакъехьа наьха уйлаш хувцаеннай, — яхаш довзийт сона цун бахьан «Универмага» торгови отдела начальника Баранова Алла Исаковнас. — Города торгови предприятешта юкъе Грозненски кога гIирс беча фабрика продукци эггара дукхагIа хьанийераш тхо да. ХIаьта тIеххьарча хана цхьа моттиг нийсъеннаяц цун продукци во я, аьнна, ийдархой леткъа е брак а яь из фабрике юхаяхьийта езаш. Вешта, нах леткъ из прилавкаш тIа кIезига хIана хул, яхаш. Наха чIоагIа дика дIанийю фабрико арахецаш йола кхалнаьха (текстильни) кога гIирс, кхалнаьха аьхки тIаювха (хромовни) туфлеш, маIача наьхеи кхалнаьхеи цIагIа тIаювхаю маьчеш, иштта кхы дIахо а.

МалагIаш да цхьан хана нах Iалальмате раьза боацаш хинна, из бахьан долаш тикай прилавкаш хьалйиза лаьтта хинна фабрика продукци тахан иштта хоатташ хилара, кхыметтел цунна ийдархой аргIан латташ хилара а бахьанаш? Фу хувцаденнад укхаза? Цу хаттаршта жоп а луш, фабрика керттерча инженера Ташаева Людмила Борисовнас аьлар:

— Хувцаденнад деррига а — балхацара наьха гIулакх, кулгалдара методаши формаши, технологи. Хаьта массане а керттера йоакхо еш дар цаI да — продукци дикал. Тха яр санна йолча предприяте таханарча хана визитни карточка да из. ХIаьта цу хьакъехьа оаха тIеххьарча шерашка беча балхах хьахиннар хIанзле а гуш да. Масала, соахка укх хана хинначул шозза кIезигъеннай брак еш потребителаша юхакхухьийта продукци.

Продукце дикал тоаяра укхаза цIенхаштта уйла еш болга хьахьокхаш дукха белгалонаш я. Масала, фабрике духхьашха юкъейоалаяьй керда штатни единица — продукце дикала дешашта йола фабрика директора заместитель. Цу бехктокхамеча участкана кертте оттаяьй принципиальни коммунист ший гIулакх дика довзаш йола Тутаева Лидия Алексеевна. ХIаьта майрра ала мегаргда, шийх бенна тешам цо боа ца белга. ХIара кIира цехашка чакхдоах дикала деноша. Цига дакъа лоацаш хул цеха кулгалхой, мастераш, бeррига болхлой, ОТК (технологически тIахьожама отдела) контролераш. ТIаккха бетта шозза — шоллагIчеи диълагIчеи шинара деношка — чакхдоах юкъарфабрични дикала деноша. Укхаза дакъа лоацаш хул фабрика кулгалхой, керттера специалисташ, цехий начальникаш, технологически тIахьожама отдел, брак е цхьацца деффект йола продукци хьаьча бригада членаш, цун мастераш. Белгалдаккха доагIа, дикала денош фабрике формана а доацаш, цIенхаштта чакхдоахилга. Цу дийнахьа оттаду лаьрхIа протокол. Цу тIа дIаязду цига дийца дешаш, царех тIаийца соцамаш. Укхаза белгалбоах брак йола продукци арахецара бехкебараш, гучадоах гIалат далийтара бахьанаш, хIаьта бехкебарашта выговораш ю, гIод тох, кхытайпа моральнии материальнии воздействи ю. Оттадаь протокол фабрика директора приказа нийсса низ болаш белгалйоакх нийсдалийта гIалат дIадаккхара хьайда ха. ХIаьта укхаза тIаийца соцам кхоачашбара цIенхаштта тIахьожам лоаттабу. ХIара тIехьа тIадоагIача дикала дийнахьа эггара хьалха хьож хьалхагIа гучадаьха кхоачамбоадараш дIададьхад е даьхадац, цига тIаийца соцам мишта кхоачашбаьб.

Фабрика хIара болхлочун, специалиста, кулгалхочун продукци ма хулла дикагIа хилийтара безам тIагIоргболчa бесса вIаштIехьдаьхад нах материальни оагIорахьара белгалбахара хьалаш а. ХIанз духхьал план кхоачашъярах далац гIулакх. Наьха алапи тийша да продукце дикалах а. Брак ца хулийташ, технологически нарушенеш ца нийсйолийташ план кхоачашъяьча коллектива керттерча алапена тIатох прогрессивни оалаш дар. Нагахьа санна, бригаде е потоке цхьан болхлочо ший бехнагIа брак яь, технологи толхаяь моттиг нийсъелча, ерригача коллектива тIера Iодоаккх 10 процент «прогрессивка». Масала, фабрика ОТК контролераша брак а баь, № 4 йолча цеха мастера Дешиев Мувсас кулгалдеча модельни потока коллективага юхабелар 100 пар кога гIирс. Из гулакх дийцар ОТК начальник, технолог, фабрика юрист юкъе а волаш, бригада совете. Шийх бехк баккхар нийса долга кхета а даь, модельни потока коллективо соцам бир брак хьаярах фабрика хинна деррига а зе ший чотагIа меттаоттадеи нийсдалийта гIалат дIадаккхеи.

ГIулакх иштта вIаштIехьдаккхаро хийцай наьха оамалаш, айбаьб продукци дика хилийтара тIехьара цар бехктокхам, цу дешах дукхагIа дог лаза баьннаб уж. ВIалла контролераш ца хилча а, хIанз болхлоша шоаш цIенхаштта тIахьожам лоаттабу продукце дикала, брак йола продукци шоаша а хьаяц, шоай новкъостий яр а чакхъялийтац. Цхьа масал доаладергда аз. Укхаза со нийсвеннача дийнахьа «ЗНК-О» яха машина йохарах, деффект а йолаш кога гIирс арахеца болабаьбар № 3 йолча цеха мастера Харачоева Нинас кулгалдеча потоке. Цхьабакъда, из шоаш зийначул тIехьагIа болхлоша шоаш хьадийхар мастерага конвейер соцаяр. Эшаш йола оатхаш хийцачул тIехьагIа мара болх бе юхадIайолаялийтанзар машина. Долче, брака тешшаме никъ бийхкар.

Лоацца аьлча, тахан Грозненски кога гIирс беча фабрика гIулакхаш бокъалгахьа далар, цо арахеца продукци наха хоатташ хилар хьахиннад эггара хьалха укхаза продукци дикагIа хилийтара деша тIеххьарча шерашка цIенхаштта йоакхо е баларах. Фабрика продукци хIанз вай мехка меттел, доазол дехьа а хоатташ я. Дукха ха йоаццаш предприятес договор оттадаьд Польшаца, цига йоккха парти кхалнаьха (текстильни) туфлеш дIаяхьийта, аьнна. Дукха уйла ю укхаза продукце ассортимент шеръяра, хьаеш йола хIама хозагIа хилийтара. Цу гIулакха таро а лоIам а болаш я боахама расчетагIа къахьегаш йола коллектив. Фабрика 47 процент продукци мара госзаказ долаш яц. ДIахо мел яр наха дIадехарашка хьежжа ассортимент хувца а фабрика художникий-модельерий хьаькъалехи фантазехи бизза пайда эца а бокъо йолаш я. ХIаьта цу даькъе шоашта лоIам баларах фабрике нийса пайда а ийбу. Укхаза сона хьахьекхар экспериментальни цехе укх деношка арахеца йолаяь керда маIача наьха туфлеш. Майрра ала йиш йолаш да, цу тайпарча доазол дехьа хьаеча туфлел уж хIама эсалагIа яц, аьнна. Аз дувцар бакъдолга дукха ха ялалехьа ховргда уж ийцачарна.

Уж дерригаш гIадвугаш хувцамаш да. ХIаьта а продукце дикал тоаяра дош укхаза къоастадаьдаьннад, аьлча нийса хургдацар. ХIана аьлча, лакхе вай белгалма даккхара, укх шера а тоъал дукха кога гIирс юхабенаб фабрике, деффект а йолаш арахецар бахьан долаш. Долче, йолаш я хIанз а пайда эцанза таронаш, гIалаташ дувлийта моттигаш. ТIаккха фу эш цIенъяь брак дIаяккхара? Оборудовани е кога гIирс тега машинаш къаьна я?

— Яц, — йоах фабрика директора заместителa Л. Тутаевас. — Тха предприяте болх беш йола оборудовани а машинаш а цIена я, уж хIара шера хувц оаха. Брак йола продукци фабрикера араяьннай тха тхоай бехкагIа. Из бахьан долаш ОТК дукха контролераш бехктокхаме эзаб оаха. Царга гIолла гучабаьхаб юххьанца брак хьаяь болхлой, хинна зе цар чотагIа меттаоттадаьд. ХIара контролера къаьст-къаьста штамп дIаеннай. Цу штампагIа тха вIаштIехьдаргда бехкевар хьагучаваккха.

Х. ШАДИЕВ.

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Закон

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРАХ

I. Юкъара положенеш

Статья 1. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара лардаш.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржилга чакхдоаккх цхьанмандатни хоржамий округашка гIолла массане дакъа лоацача, цхьатарчей духхьаларчей харжара бокъон кIийлен тIа, къайлагIа кхаж а тоссаш.

Статья 2. Массане дакъа лоацаш кхаж тассар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжар массане дакъа лоацаш да: харжа а херже хила а бокъо я 18 шу даьннача Нохч-ГIалгIай АССР гражданий.

Хьаваьннача моттигаца, социальни а вахара тарон а хьалаца, цIена бесаца а къаманца а, маIа е кхал хиларца, бувца мотт моллагIа хиларца, ди лелабарца е ца лелабарца, хIанз шоаш бахача моттиге яьккхача ханаца, бу болх моллагIа хиларца дувзаденна цхьанна тайпара духхьале е кхыча бесса доазув оттаде йиш яц Нохч-ГIалгIай АССР гражданий хоржамий бокъонна.

Хоржамашка дакъа лаьац психически цамогаш болчар а судо хьаькъала чура баьнна лаьрхIараша а, суда решенегIа е прокуроро санкци енна лийца чубоахкараша, хIаьта суда решенегIа низагIа дарба де бахийтараша.

Статья 3. Хоржамаш дара цхьатарра йола бокъо.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжар цхьатарра бокъо йолаш да: хIара хоржама округе гIолла цхьа голос я харжархочун; хоржамашка цхьатаррарча бокъонегIа дакъа лоац харжархоша.

Кхалнаьха а маIача наьха а цхьатарра хоржамий бокъонаш я.

Берригача гражданашца пхьана хоржамий бокъонаш йолаш ба тIема гIулакх дераш.

Статья 4. Духхьалара хоржамаш де бокъо хилар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжар духхьалара да: халкъа депутаташ гражданаша хорж юкъарчал доацаш.

Статья 5. КъайлагIа кхаж тассар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржача кхаж къайлагIа тосс: кхаж тоссарий лоIама тIахьожам лоаттабелга дехк.

Статья 6. РСФСР а кхыча союзни республикай а гражданий хоржамий бокъонаш.

РСФСР а кхыча союзни республикай а гражданий Нохч-ГIалгIай АССР территоре тIа, Нохч-ГIалгIай АССР гражданий санна, бокъо я хоржамашта юкъе дакъа лаца а Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла херже хила а.

Статья 7. Хоржамий комиссеша хоржамаш дар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжар Iалашду хоржамий комиссеша, уж вIашагIъехк къахьегама коллективай, юкъерча лаьрххIачей лакхерчей дешара заведеней коллективай, общественни организацей, харжархой бахача хулача а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собраней викалех.

Статья 8. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий хоржамаш кийчдечеи уж чакхдоахачеи гласность хилар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий хоржамаш хоржамий комиссеша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша кийч а ду, чакх а доах гуччахьеи гласность йолаши.

Хоржамий комиссеша хоам бу гражданашка шоай балхах, хоржамий округаш вIашагIйохкарах, хоржамий комиссей составах, уж йолча моттигах, цар болх беча ханах, харжархой спискаех. Хоржамий комиссеша гражданашка дIайовзийт депутаталла кандидаташта регистраци яра итогаш, регистраци яьча кандидатий биографически даннеш, хIара кандидата тIехьа кхаж тассара результаташи хоржамий итогаши.

Хоржамий комиссей заседанешка, цу даькъе депутаталла кандидаташта регистраци еча а, кхаж тоссилга дIадоладалехьа хоржамий яьшкашта пломбаш оттаеча е цхьа белгало яь уж дIакъовлача, хоржамий участке кхаж тессараш дагарбеча, округе гIолла хоржамий результаташ миштад хьожача а хоржамий юкъара итогаш еча а хила бокъо йолаш ба къахьегама коллективай, общественни организацей, юкъерча лаьрххIачей лакхерчей дешара заведеней коллективай, харжархой бахаш болча моттигашкарча а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собраней, окружной хоржамий комиссей, паччахьалкхен Iаьдала органий викалаш, доверенни бола нах, хIаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио викалаш. Лакхе белгалбаьча викалий полномочещта тешал деш доагI-доагIа документаш е къахьегама коллектива, юкъерча лаьрххIачей лакхерчей дешара заведене коллектива, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собраней решенеш хила еза. Хоржамаш хулача дийнахьа кхаж тоссача помещенешка е хоржамий комиссей заседанешка викалаш хила ловш хиларах хоам бе боагIа йоагI-йоагIача хоржамий комиссешка, хоржамаш хилалехьа шин денал тIехьа а ца беш. Белгалбаь викалаш хоржамий комиссей балха юкъелелхилга дехк.

НГIАССР халкъа депутаташ харжара кийчо ярах а хоржамаш чакхдахарах а дувц массови информаце средстваша.

Хоржамий комиссеша, паччахьалкхен а общественни а органаша, къахьегама коллективаша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна материалаш тел массови информаце средстваашта.

Статья 9. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи гражданаша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша лоаца дакъа.

Къахьегама коллективашка, общественни организацешка, юкъерча лаьрххIачей лакхерчей дешара заведеней коллективашка, нах бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранешка санна, Нохч-ГIалгIай АССР гражданаша дакъа лоац Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи хоржамий комиссешкарча шоай викалашка гIолла а юкъарчал доацаш а.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи къахьегама коллективаша а общественни организацеша а хоржамий комиссешкарча шоай викалашка гIолла санна дакъа лоац юкъарчал доацаш а.

Статья 10. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ оттабара бокъо.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ оттабе бокъо йолаш я къахьегама коллективаш, общественни организацеш, юкъерча лаьрххIачей лакхерчей дешара заведеней коллективаш, харжархой бахаш болчей бIухой тIема доакъошкей хула собранеш.

Статья 11. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташта харжархоша тела наказаш.

Харжархоша шоай депутаташта наказаш тел.

Наказаш телара, царна обобщени яра, царга хьажара, уж кхоачашделга вIаштIехьдаккхара порядок оттаю СССР, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР законаша.

Статья 12. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутата статус должностной гIулакхаца вIашкайоагIаш ца хилар.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советана чубоагIа, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председателагара дIаиккхача, Нохч-ГIалгIай АССР ведомствай кулгалхой, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда председатель а председатела заместитель а, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда членаш а халкъа судахой а, Нохч-ГIалгIай АССР Керттера паччахьалкхен арбитр а паччахьалкхен арбитраш а, Нохч-ГIалгIай АССР конституционни надзора Комитета председатель а членаш а цу пхьан ханна Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хила йиш йолаш бац.

Статья 13. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжарца ювзаенна расходаш. Хоржамашта материальни Iалашо елга.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна расходаш хоржамаш чакхдахара хьожаяьча паччахьалкхен средствай чотагIа мара йиц.

Предприятей, учрежденей, организацей, общественни организацей а къаьст-къаьстача гражданий а средстваех пайда эцилга дехк.

Предприятеша, учреждениеша, организацеша хоржамий комиссешта мах боацаш дIалу хоржамашта кийчо ярац уж чакхдахарац эша помещенеш, оборудовани, транспорт.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташа, цар доверени наха, харжархоша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна расходаш йиц.

Статья 14. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа кандидаташ харжара хьакъехьара законодательство толхадарах бола бехктокхам.

Низбара, харцо лелаяра, кхерам тIатувсара е кхыча наькъаца харжархо хила а Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла харжийта а, хоржамашта хьалхара агитаци яра йола Нохч-ГIалгIай АССР гражданина бокъо паргIатта чакхъяккхара дуxьале ю нах, хIаьта иштта хоржамий документаш тIа харц хIама даь, ховшше а кхаж тессараш харцахьа дагарбаь, кхаж тассара къайле гучаьккха е укх Законо яхар толхадеш дола кхыдола хIама даь хоржамий комиссей членаш, паччахьалкхен а общественни а организацей гIулакхаштIара нах законо оттадаьча тайпара бехктокхаме оз. Депутаталла кандидатах лаьца харцахьарча сведенешта кепатеха е кхыча наькъаца уж дIайоаржаяь нах а бехктокхаме оз.

Депутаталла кандидата ер Закон толхадаь моттиг хилча ше даьр нийса доапилга дIахайт цунга йоагIаш йолча окружной хоржамий комиссе, нагахьа санна шозлагIа а цо нарушени йой — окружной хоржамий комиссе яьча представленегIа Центральни хоржама комиссе йиш я депутаталла цу кандидата регистраци ярах йола решени дIаяккха, цох хоам бу йоагI-йоагIача хоржама округе бахача нахага.

Хоржамех дола законодательство толхадарах хоржамий комиссешка, паччахьалкхен а общественни а органашка кхьачача заявленешка хьож пхи ди чакхдалалехьа, хIаьта хоржамаш долча дийнахьа кхачарашка — цхьаккха хьем ца а беш.

II. Хоржамаш де оттадарeи хоржамий округаш хьаяреи порядок

Статья 15. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржилга оттадар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржилга оттаду Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий полномочей ха чакхъяла биъ беттал кIезигагIа йоацаш ха йисача хана.

Хоржамаш хулача денах бола хоам кепайоазон тIа арабоакхх.

Статья 16. Хоржамий округаш вIашагIйохкар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара вIашагIйолл 175 хоржамий округ.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара хоржамий округаш вIашагIъехк депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе халкъа депутатий районни, городской (республикана карайолча городий) Советий е цар президиумий представленегIа.

ХIара хоржамий округера хорж Нохч-ГIалгIай АССР цхьа халкъа депутат.

Хоржамий округий спискаш, цар доазонаш, харжархой мел миссел ба, окружной хоржамий комиссеш йола моттигаш белгал а йоахаш, Центральни хоржамий комиссе кепатох хоржамаш де оттаьча ханал кхаь беттали ах беттали тIехьа ца доалийташ.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йола хоржамий округаш дукхагIа даькъе цхьатаррарча боараме харжархой юкъе а боагIаш, Нохч-ГIалгIай АССР берригача территоре тIа вIашагIъехк. Хоржамий округий доазонаш оттадеча хана теркалду Нохч-ГIалгIай АССР административно-территориальни дIа-хьа екъар. ХIара хоржама округе хила безача харжархой норма Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето оттаю.

III. Хоржамий участкаш

Статья 17. Хоржамий участкаш вIашагIйохкар.

Хоржамий округашка гIолла Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржача кхаж тоссилга чакхдаккхаран голосаш дагаръяран хоржамий округашка чуйоагIача районий, городий, городашкарча районий территори хоржамий участкашка екъ. Хоржамий участкаш иштта хьаю тIема доакъошка, доакъош долча хоржамий округашта чуйолх уж.

Гаьнарча а тIанхача хала долча а районашка нах болча моттигашка хьае йиш я хоржамий участкаш, йоагI-йоагIача моттигашка йолча хоржамий округашта юкъейоагIа уж.

Статья 18. Хоржамий участкаш хьаяра порядоки нормеи.

Хоржамий участкаш хьаю районни, городской (района чуйоагIача городашкара дIаиккхача), городашкарча районни халкъа депутатий Советаша е цар президиумаша, окружной хоржамий комиссешца барта а йолаш. ТIема доакъошка хоржамий участкаш хьаю халкъа депутатий моттигашкарча Советаша е цар президиумаша, доакъой е бIуна соединеней командираша еча представленегIа.

Хоржамий участкаш вIашагIъехк хоржамаш хилалехьа ши бутт хьалха. ТIема доакъошка хоржамий участкаш хьаю цу юкъа.

Хоржамий участкаш вIашагIъехк 20-нел кIезигагIа боацаш а 3000-нел дукхагIа боацаш а харжархой чубоагIаш.

ЙоаггIаш йолча моттигерча халкъа депутатий Совето е цун президиумо хоржамий участка доазонах хоам бу, участкови хоржама комисси а кхаж тосса помещени а мичахьа я белгалдоакхх.

IV. Хоржамий комиссеш

Статья 19. Хоржамий комиссей система.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржилга чакхдаккхара хоржамий комиссеш вIашагIъехк:

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара Центральни хоржама комисси;

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара окружной хоржамий комиссеш;

хоржамий участкови комиссеш.

Статья 20. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара Центральни хоржама комисси вIашагIйоллар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара Центральни хоржама комисси вIашагIйолл Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш, районни, городской (республика карайолча городий) халкъа депутатий Советий е цар президиумий, общественни организацей республикански органий, хIаьта республикански еце — республикански (РСФСР) е цу организацей юкъарсоюзни органий предложенеш теркал а еш, хоржамаш хилале биъ беттал кIезигагIа йоацача хана, председатель, председатела заместитель, комиссе секретари 16 члени чу а воагIаш.

Центральни хоржама комиссе полномочей ха — пхи шу.

Статья 21. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржама комиссе полномочеш.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржама комиссе:

1) ер Закон чакхдаккхара Нохч-ГIалгIай АССР дерригача доазон тIа тIахьожам а лоаттабу, из цхьатарра чакхдоаккхилга Iалаш а ду, нагахьа эшаш хилча, ер Закон дашхийта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советага кхайк;

2) хоржамий комиссей балха лостам тел; хоржамий комиссей составе хувцамаш дара порядок къестаю;

3) хоржамий округаш вIашагIъехк;

4) хоржамий комиссешта ахчан средстваш дIа-юха екъ: хоржамий комиссеш помещененца, транспортаца, бувзамаца Iалашъяра тIахьожам а лоаттабу, хоржамашта материально-технически Iалашо яра кхыдолча дешашка а хьеж;

5) Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара хоржамий бюллетеней формаш белгалъю, харжархой спискаш, хоржамашта хьалхарча собраней а хоржамий заседаней а протоколаш, хоржамий яьшкайи хоржамий комиссей печатийн образецаш оттаю, хоржамий документаш лорадара порядок оттаю;

6) хоржамаш кийчдарцеи чакхдахарцеи дувзаденнача дешаех Нохч-ГIалгIай АССР министерстваша, паччахьалкхен комитеташа, ведомстваша, кхыча паччахьалкхен а общественни а органаша деча хоамашка ладувгI;

7) хержача депутаташта регистраци ю, бIарчча хьаийнача Нохч-ГIалгIай АССР-е гIолла хиннача хоржамий итогаш ю, хоржамий итогех бола хоам а Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла хержарий список а кепайоазон тIа арайоакхх;

8) Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета мандатни комиссега дIалу депутатий полномочешка хьажара хиланза даргдоаца документаци;

9) хоржамаш юхадарца дувзаденна дешаш къестаду;

10) Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ юхабахар вIаштIехьдаккхарца дувзаденна дешаш къестаду;

11) юкъера дIабаьннача депутаташта метта Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржилга оттаду, уж хоржамаш чакхдоахилга Iалашду;

12) хоржамий комиссей, гIулакхий хьакъехьа ухача заявленешка а жалобашка а хьеж, цу комиссей решенеш дIайоах, уж кхоачашъелга цхьан юкъа соцаду е цу дешаех кхыйола решенеш тIанийю Центральни хоржама комиссе яь решени кхы хувца йиш йолаш яц;

13) укх Законацеи Нохч-ГIалгIай АССР кхыча законашцеи йоагIача тайпара кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 22. Хоржамий окружной комиссеш вIашагIйохкар.

Хоржама окружной комисси вIашагIйолл хIара хоржама округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржа хоржамаш хилале кхаь беттал кIезигагIа йоацача хана, 9 — 13 член юкъе а волаш.

Хоржама окружной комиссена чубоагIа викалаш могабу предприятей, учрежденей, организацей къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацеши, республикански, районни, городской, городашкарча районни органаша, юкъерча лаьрххIачей лакхерчей дешара заведеней коллективаша, нах бахача моттигашкарча харжархойи тIема доакъошкарча тIема гIулакх дерийи собранеша. Комиссешта юкъебахийта викалаш могабеш йола къахьегама коллективаши общественни организацеши, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективаш къоастаяра, йоагIача халкъа депутатий Советий е цар президиумий эшшача хана йиш я, хоржамий округерча къахьегама коллективайи общественни организацейи, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективай уполномоченней совещанеш е.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йола окружной хоржамий комиссеш вIашагIъехк Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето е цун Президиумо гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш.

Окружной хоржамий комиссей полномочей ха чакхйоал Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла хержарий полномочеш Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето нийса лаьрхIачул тIехьагIа.

Статья 23. Окружной хоржама комиссе полномочеш.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржама комиссе:

1) округа доазон тIа ер Закон кхоачашдара тIахьожам лоаттабу;

2) участкови хоржамий комиссей балха лостам тел; округерча хоржамий участкашта цхьан тайпара номераш тел;

3) халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни распорядительни органаша, предприятей, учрежденей, организацей кулгалхоша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденнача дешаех деча хоамашка ладувгI;

4) харжархой спискаш оттаяргеи уж массанена дIайовзийтаргеи хьеж;

5) депутаталла кандидаташ оттабелга вIаштIехьдоакхх;

6) Депутаталла кандидаташта а цар доверенни наха а регистраци ю. царна доагIаш дола удостоверенеш дIател, депутаталла кандидатий биографически даннеш тIайола плакаташ арахецилга Iалашду;

7) къахьегама коллективашцеи общественни организацешцеи цхьана вIаштIехьдоакхх къахьегама коллективашка санна, иштта нах бахача моттигашка а депутаталла кандидатий харжархошцара вIашагIкхетараш чакхдоах;

8) хоржама округерча хоржамий бюллетена текст чIоагIъю, бюллетенаш кийчделгей участкови хоржамий комиссешка уж дIакхоачийтилгей Iалашду;

9) хоржамий округе хиннача хоржамий результаташ миштад хьож, уж кепайоазон тIа арадоах, хержача депутата удостоверени дIалу;

10) цIаькха кхаж тоссилга а цIаькха хоржамаш делга а вIаштIехьдоакхх;

11) участкови хоржамий комиссей решенеехи гIулакхехи йолча заявленешка а жалобашка а хьеж, царех решенеш тIанийю;

12) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 24. Хоржамий участкови комиссеш вIашагIйохкар.

Хоржама участкови комисси хьаю хоржамаш хилалехьа 45 денал кIезигагIа доацаш хьалха. 5—19 член чу а воагIаш. Эшаш моттиг хилча йоагI-йоагIача халкъа депутатий Совета е цун президиума решенегIа участкови хоржама комиссе дукхала состав хувца йиш я.

Хоржама участкови комиссена чуболхаш бола викалаш могабу предприятей, учрежденей, организацей, къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей районни, городской, гродашкарча районни органаша, цар юкъханцарча организацеша, бахача наьха общественни самодеятельноста органаша, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективаша, нах бахача моттигашкарча харжархойи тIема докъошкарча тIема гIулакх дерийи собранеша.

Болх беш 150-нел дукхагIа саг волча предприятей, учрежденей, организацей къахьегама коллективашка участкови хоржама комиссе викалаш оттабе йиш я цехий, отделий, участкай, бригадай, предприятей, учрежденей, организацей, кхыча подразделений коллективай собранешка, нагахьа санна цу подразделешка болх беш 30-нел кIезигагIа воацаш саг вале. Цунца цхьана массехк коллектива собранеш вIашагIтеха е йиш я.

Участкови хоржамий комиссеш вIашагIъехк халкъа депутатий районни, городской (района карайолча городашкара дIаиккхача) Советаша е цар президиумаша, гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш.

Укх 22-ча статья тIа оттаьча бесса, участкови хоржамий комиссей полномочей ха чакхйоал окружной хоржамий комиссей полномочей ха чакхъяларца цхьана.

Статья 25. Хоржама участкови комиссе полномочеш.

Хоржама участкови комиссе:

1) участкерча харжархой спискаш оттаю;

2) харжархой список харжархошта дIайовзийт, спискаш тIа нийса доацарий хьакъехьара заявленеш хьа а нийце, царга хьож, цу тIа доагIаш дола хувцамаш дара дош къоастаду;

3) бахача паха дIайовзийт участкови хоржама комисси йола моттиг а цо болх бу ха а, хIаьта иштта хоржамаш хула ди, кхаж тосса моттиг;

4) кхаж тассара помещенеш а хоржамий яьшкаш а кийчъелга Iалашду;

5) хоржамаш долча дийнахьа хоржама участке кхаж тоссилга вIаштIехьдоакхх;

6) хоржама участке кхаж тессараш дагарбу;

7) хоржамаш делга кийчдараи кхаж тоссилга вIаштIехьдаккхараи хьакъехьарча заявленешкеи жалобашкеи хьож, царех решенеш тIанийю;

8) укх Законаца йоагIа кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 26. Хоржамий комиссей болх вIаштIехьбаккхар.

ЙоагI-йоагIача комиссе хьалхарча заседане хорж хоржама комиссе председатель, председатела заместитель, секретарь.

Хоржама комисси вIашагIйолларах йола решени а цун кулгалхой харжарах бола хоржама комиссе соцам а харжархошка дIабовзийт.

Хоржама комиссе заседанеш дешаш къестаде йиш йолаш я, нагахьа санна царна юкъе дакъа лоацаш комиссена юкъебоагIарех шин даькъал кIезигагIа беце. Комиссе решенеш тIанийю комиссена чубоагIарех дукхагIбараша гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш. Цун решенена раьза боацача комиссе члений бокъо я шоашта хетар къаьстта Iо а яздаь, хоржама комиссе заседане протоколаца дIадала.

Шоай компетенцега хьежжа тIаийца хоржамий комиссей решенеш ерригача паччахьалкхени общественни органаша, предприятеша, учреждениеша, организацеша кхоачашъянга яргIйоацаш я.

Хоржама комиссе решенешта а цун гIулакхашта а раьза ца хуле, лакхе латтача хоржама комиссега дувцийта дIачудала йиш я из дош, хIаьта укх Закона тIа белгалъяьча моттигашка дилла суде а.

Хоржама комиссе член, цу даькъе председатель, председатела заместитель, секретарь юкъе а болаш, комиссе решенегIа хоржамашта кийчо ечеи уж чакхдоахачеи юкъа мукъабовлийта йиш я производственни е служебни декхарех, хоржамаш чакхдахара хьожаяьча средствай чотагIа юкъара алапи а телаш. Хоржамашта хьалхарча кампане къаьст-къаьстача этапашка, окружной хоржама комиссена из иштта эш, аьнна хете, хоржама комиссе цхьаькха цхьа член а мукъавалийта йиш я.

Хоржамий комиссешта юкъебоагIа нах комиссе шоаш беча балхах мукъабовлийта йиш я шоаш заявлени язйича, уж комиссей составана юкъе хьожабаьча йоагI-йоагIача къахьегама коллективо, общественни организаце органо, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведене коллективо, нах бахача моттиге яьча харжархой а тIема гIулакх дерий а собранеша е бахача наьха общественни самодеятельноста органо яьча представленегIа, хIаьта иштта укх Закона 33-ча статья тIа белгалъяьча порядкагIа.

Хоржамий комиссешта юкъебохийта керда викалаш белгалбелгеи чIоагIбелгеи чакхдоакхх укх Закона тIа оттаьча порядкагIа.

Статья 27. Шоай полномочеш чакхъяхара хоржамий комиссешта гIо дар.

Паччахьалкхени общественни органаш, предприятеш, учреждениеш, организацеш, гIулакхера нах декхарийла ба шоай полномочеш чакхйоахача хоржамий комиссешта гIо де, цар балха эшаш йола сведенеши материалаши дIатела.

Хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденнача дешай хьакъехьа паччахьалкхени общественнии органашка, предприятешка, учреждениешка, организацешка, гIулакхерча нахага кхайна бокъо я хоржамий комиссе. хIаьта уж кхаь денал тIех ца доалийташ оттадаь дош дувца а хоржамий комиссешта жоп дала а декхарийла ба.

V. Харжархой спискаш

Статья 28. Харжархой спискои из оттаяра порядоки.

Харжархой список хIара хоржама участке гIолла оттаю, хоржамий участкови комиссе председателен секретарен кулгаш язду цу тIа. Список оттаеча балха юкъе дакъа лацара хоржама участкови комиссе юкъебоалабе йиш я общественноста викалаш.

Халкъа депутатий городской, городашкарча районни, поселкови юртей (станични) Советий исполнительни комитеташа харжархой учет елга вIаштIехьдоакхх, доагI-доагIача доазон тIарча харжархоех харжархой спискаш оттаяра хиланза яргIйоаца сведенеш хоржама участкови комиссешка дIа а лу.

ТIема доакъошкарча харжархой — тIема гIулакх дерий, хIаьта иштта тIема гIулакх дерий дезалийн кхыболча харжархойи, нагахьа санна тIема доакъош долча районашка бахаш уж бале, спискаш оттаю тIема доакъой командираша хьаенна даннеш ларде а лоацаш. ТIема доакъошка бахаш боаца тIема гIулакх дераш харжархой спискашта юкъебоалабу шоаш бахача моттиге юкъерча бокъонегIа.

Харжархой тайпан цIераш харжархой списка тIа дIаязъю кхаж тоссилга вIаштIехьдаккха аьттув болчча тайпара.

Статья 29. Гражданаш харжархой спискана юкъебахьара порядок.

Харжархой спискана юкъехьу хоржамаш деча денга е цу дийнахьа 18 шу даьнна, список оттаеча хана даим е ханна ювцача харжархой участка доазон тIа бахаши кхаж тоссача дакъа лаца бокъо йолаши бола Нохч-ГIалгIай АССР берригa гражданаш.

Кхыча хоржамий участкашкарча харжархой спискашта юкъевахьа йиш яц харжархо.

Статья 30. Гражданашта харжархой спискаш йовзийтари харжархой списка тIа данин цхьатарра халкъа деволча гIалатех лаьца латкъа бокъо хилари.

Харжархой спискаш массанена дIайовзийт хоржамаш хилале пхийтта ди хьалха.

Харжархой список йовза а из нийса оттаяьйий хьажа а таро лу гражданашта хоржамий участкови комиссе помещене чу.

ХIара гражданина бокъо лу спискана юкъе цахьош витар, харцахьа юкъевахьар е спискана юкъера дIаваккхар, хIаьта иштта харжархочох долча даннешкара нийса доацараш дувцаш латкъа. Списка тIарча нийса доацарех йолча заявленега участкови хоржама комисси хьож шин денал тIех ца доакхкаш, хIаьта хьалхагIа а хоржамаш долча дийнахьа а — хьем боацаш заявленега хажа, списка тIа тоаде дезар тоаде е цун заявлени хьатIа ца эцара кIал кIийле а йолаш йолча решене копи леткъачунга дIаяла декхарийла я хоржама участкови комиссе. Хоржамаш хила пхе денал кIезигагIа ха ца йисача хана из решени лоткъае йиш я районни (городской) халкъа судага, цу жалобага хьажа еза из кхо ди далалехьа. Районни (городской) халкъа суда решени тIеххьара я. Халкъа суда решенегIа доагIача тайпара харжархой списка тIа хувцамаш ду цу сахьате хоржамий участкови комиссе.

Статья 31. Харжархой кхы тIа список оттаяр.

Массанена йовзийтара харжархой список кийчъяьчул тIехьагIа, баха кердача моттиге хьабаьхка харжархой е цхьа бахьан нийсденна харжархой керттерча спискана юкъе ца хьош бисараш, цар дехарах, паспорт е кхыдола удостоверени хьахьекхача, уж массаза е ханна бахача моттигерча хоржамий участке кхы тIа оттаеча харжархой спискана юкъехьу хоржамаш хулача дийнахьа.

Харжархой кхы тIа оттаеш йола список оттаю участкови хоржама комиссе, цун председателен секретарен кулгаш а яздеш.

VI. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ оттабари царна регистраци яри

Статья 32. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ оттабар хоржамаш хилалехьа кхо бутт хьалха дIа а доладу, ши бутт хьалха чакх а доал.

Депутаталла кандидаташ оттабелга чакхдоакхх хоржама округ йолча доазон тIарча предприятей, учрежденей, организацей къахьегама коллективай, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективай собранешка (конференцешка). 300-нел кIезигагIа саг волча къахьегама коллективашка, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективашка депутаталла кандидаташ увттабу кхыча коллективашца цхьана еча собранешка (конференцешка) цу хана болх бу нах 300-нел кIезигагIа боацаш хила беза.

Общественни организацешкара Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ оттабелга чакхдоакхх городашкарча районни, городской, районни, республикански организацей хоржача органий пленумаша, нагахьа санна республикански органаш еце — республикански (РСФСР), союзни органаша.

Депутаталла кандидаташ оттабара нах бахача моттигашка харжархой гулъю собранеш йоагI-йоагIача халкъа депутатий Советашца е цар президиумашца цхьана ю окружной хоржамий комиссеша шоай инициативагIа еш санна. хоржама цу округерча 300-нел кIезигагIа воацача харжархочо хьаллоаце бахача наьха общественни самодеятельноста органа инициативагIа а. Шоаш бахача моттиге харжархоша собрани ярах йолча предложенега хьажа еза окружной хоржама комисси кхо ди далалехьа. Нагахьа санна из предложени тIаэце, собрани ю ди, ха, моттиг белгалъю, кхо ди далалехьа цох хоам бу округерча харжархошка. Харжархой бахача моттиге собрани ярах йола предложени тIа ца эцаш ют, нагахьа санна бахача наьха общественни самодеятельноста орган цу хоржама округа доазон тIа еце е цу органа инициатива цу деша хьакъехьарча заседане протоколаца хьаллаьца еце. Нагахьа санна харжархой бахача моттиге собрани ярах йола предложени хьал ца лоаце, бахача наьха общественни самодеятельноста органага бахьан доашха а доашхаш, решене копи дIалу. Цу решенена раьза ца хуле Центральни хоржама комиссега латкъа йиш я, хIаьта цо баь соцам тIеххьара ба. Собране соцам тIаэца йиш я цига хоржама округа доазон тIа бахача харжархоех 300-нел кIезигагIа саг веце.

Депутаталла кандидаташ увттабара йола тIема гIулакх дерий собранеш гулъю тIема доакъой командоване. Нагахьа санна тIема гIулакх дерий юкъара собрани е йиш ца хилча, собранеш ю подразделенешка.

Собрани хьаеллаш собране баькхарашта регистраци яра итогий кIийлен тIа хьакхайкаду из соцам тIаэца бокъо йолаш я е яц. Из чакхъяккхара хорж президиум е председатели секретари.

Предприяте, учреждене, организаце къахьегама коллективагара, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведене коллективагара, массехк коллективо цхьана яьча собранегара, общественни организацегара, харжархой бахача моттиге яьча а тIема доакъошка тIема гIулакх дераша яьча а собранешкара Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла цхьа кандидат оттаду.

Ши эзарнел совгIа саг волча къахьегама коллективашка депутаталла кандидаташ оттабе йиш я подразделеней собранеша, 200-нел кIезигагIа боацаш болх беш нах болча объединенеша, предприятеша, организацеша.

Собранешка (конференцешка), общественни организацей органашка хьаду оттабаь цхьаннха боарам боацаш кандидатураш ювцара эша хьалаш. Собране (конференце) дакъа лоаца хIаравар бокъо йолаш ва депутаталла кандидатех предложенеш йоалае, уж бувцача дакъа лаца, оттаяь кандидатураш хьаллаца е царна отвод ялара предложенеш юкъейоалае, депутаталла кандидат хила-

(Инстедоалар 3-ча оагIо тIа).

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Закон

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАТАШ ХАРЖАРАХ

(Нистедоалар. Долалур 2-ча оагIо тIа).

ра шин кандидатура оттае. Депутаталла кандидат оттавара йола решени собране тIаэц гуччахь е къайлагIа кхаж а тоссаш. Кхаж тассара порядок а кхыдола процедураш дешаш а собране (конференце), общественни органишта хоржача органа пленуме оттаю.

Кандидат оттаваьь аьнна лоархI, нагахьа санна цунна тIехь собране (конференце) е общественни организаце, хоржаш йолча органа доакъашхоех ахенел дукхагIбараша кхаж тоссе. Депутаталла кандидат оттабарах протокол оттаду. ТIайпача решенех шин денал тIех ца доалийташ депутаталла кандидатага хоам бу.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ бу Нохч-ГIалгIай АССР доазон тIа болх бе бахаш болча граждашаш.

Нохч-ГIалгIай АССР граждании цхьатарра халкъа депутатий шиннел совгIа йолча Советий халкъа депутат хила йиш яц. Депутаталла кандидаташ оттабела вIаштIехьдоаккхача окружной хоржама комиссе бахача нахага хоам бу Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла оттабаьча кандидатех.

Статья 33. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташта регистраци яр.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташта регистраци ю окружной хоржама комиссе. Депутаталла кандидат оттабаьча къахьегама коллективаша, общественни организаце, юкъерча лаьрхIачен лакхерчен дешара заведеней коллективаша, харжархой бахача моттигашкарча а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранешка лаьча представлени.

Депутаталла кандидаташта регистраци е дIайолаю хоржамаш хилалехьа ши бутт хьалха, хIаьта чакхйоакх уж хилалехьа шовзткъа ди хьалха.

Депутаталла кандидаташта регистраци ярах йола решени тIаэц ер документаш Iалашдаь хилча: хоржама округе гIолла депутаталла кандидаташ оттабарах дола протоколаш а хоржама цу округе гIолла шоаш харжийта раьза хиларах йола депутаталла кандидатий заявленеш а.

Укх Закона 12-ча статья тIа белгалбаьхача наьха, хIаьта иштта халкъа депутатий шин Совета депутаташ болчар шоаш депутаталла кандидаташ беча хана хьахайт шоаш депутаталла хорже шоай болх бита лаьрхIа хилар е халкъа депутатий цхьан Советера шоай депутатски полномочеш ханал хьалха йита е кандидатураш юхаяхарах хоам бу шоай заявленеш тIа.

Депутаталлла кандидаташта регистраци ярах протокол оттаду хоржама комиссе, депутаталла кандидатий заявленешца цхьана пхи ди далалехьа, Централни хоржама комиссиге дIадохьийт из.

Укх Законо дIадехараш кхоачаш а деш, оттабаьча депутаталла кандидаташта регистраци ю хоржама комиссе. Регистраци е ца тигара пхи ди чакхдалалехьа латкъа йиш я Централни хоржама комиссега.

Депутаталла кандидат харжа йиш яц духхьал цхьан хоржама округе мара.

Цхьан хоржам округе регистраци яьча депутаталла кандидата вокх хоржама округе регистраце е йиш яц. Нагахьа санна ше хьалхагIа регистраци яь хиннача хоржамий округе цо шийн кандидатура хьаяьккхаяле а.

Депутаталла кандидат Централни хоржама комиссена юкъе хила йиш яц, хIаьта иштта ше кандидаталла оттаваьча хоржама округа окружной е участкови хоржамий комиссешка а. Депутаталла кандидат ваь лакхе йийцача комиссешта юкъе вола саг, комиссерча дехарех мукъавалийта лоархI цунна депутаталла кандидата регистраци ешше.

Хоржама комиссе депутаталла кандидата регистраци яьча дийнагIча денал тIехьа ца доалийташ кепайоазон тIа хоам бу кандидата тайпан цIи, шийн цIи, даь цIи, ваь шу, бу болх (е кхыдола гIулакх), парте мугIарашка хилар е ца хилар, болх бу моттиг, вахаш моттиг белгал а йоаккхаш.

Статья 34. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат оттабарах йола решени дIаяккхар. Кандидата шийн кандидатура юхаяккхар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьча къахьегама коллективаша, общественни организаце, юкъерча лаьрхIача лакхерча а дешара заведеней коллективашта, харжархой бахача моттигашкарча а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранешка бокъо я ше оттаваьча кандидатех шоай решени юхаяккха.

Хоржамашта дарал хьалха йолча моллагIа юкъа шин кандидатура юхаяккха йиш я депутаталла кандидата, йоагIаш йолча хоржамий комиссе цох йола заявлени дIа а енна.

Депутаталла кандидат оттабарах йола решени юхаяьккхар а кандидатас шин кандидатура юхаяьккхар а хоржама округе бахача нахага хоам бу окружной хоржама комиссе.

Статья 35. ДIабаьннарий метта Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок.

Депутаталла кандидаташта регистраци яра ха чакхъяьнначул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ дIабаьнна моттиг нийсъелча, нагахьа санна хоржама округе кхыбола кандидаташ бисабеце, окружной хоржама комисси кхайк къахьегама коллективашка, общественни организацешка, юкъерча лаьрхIача а лакхерча а дешара заведеней коллективашка, харжархой бахача моттигашкарча а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранешка депутаталла керда кандидаташ оттабар дехаш. Хоржамаш хилалехьа цхьан беттал кIезигагIа йолча юкъа депутаталла кандидаташ дIабаьнна моттиг нийсъелча, йоагIаш йолча хоржама округе гIолла депутат хоржилга чакхдоаккх юкъара хоржамаш хинначул тIехьагIа ши бутт балалехьа.

ДIабаьннарий метта депутаталла кандидаташ увттабелга кхоачашду укх Законо оттаьча порядкагIа.

Статья 36. Хоржама бюллетень.

Алфавитни порядкагIа бюллетена тIа дIаязбу регистраци яь берригa Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ, депутаталла хIара кандидата тайпан цIи, шийн цIи, даь цIи, кхоачашду декхар (гIулакх), болх бун вахаш волеи моттиг белгал а йоаккхаш. Хоржамий бюллетенеш кепатох хоржама округе бахача наха бувцача меттала.

VII. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидатий балха гаранте́ш

Статья 37. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидатий хоржамашта хьалхарча кампане дакъа лаца бокъо хилар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташта хоржамашта хьалхарча кампане бокъонаш йолаш дакъа лаца хоржамашта хьалхарча бокъо я. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат мукъаводаьлийт производственни е гIулакхаш тIарча декхарех хоржамаш дара къаьстаеча средствашта чотагIа юкъера алапи а телаш.

Паччахьалкхени общественни органаш, предприятеш, учрежденеш, организацеш хоржамашта хьалхарча информаценца новкъостал деш.

Статья 38. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидата хоржамашта хьалхара программа.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидата ше бергболча балха программа юнашш ду. Депутаталла кандидата программа СССР, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Конституцех юкъехьа ца йоалла езаш я.

Статья 39. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидата доверенни нах.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидата хила йиш я пхеннега кхаччалца доверенни нах, цар цунна новкъостал ду хоржама кампани дIаяхьа, из депутаталла харжара тIехьа агитаци ю, паччахьалкхени общественнии органашца, харжархошца леладеча гIулакхашка, хIаьта иштта хоржамий комиссешка а цун хьашташ оттаду.

Депутаталла кандидата ший лоIаме къоастабу довеpенни нах, окружной хоржама комиссега регистраци яйтара царех хоам бу. Хоржама комиссе доверенни наха регистраци яьчул тIехьа гIа царна удостоверенеш дIалу. Хоржамаш хилалехьа йолча моллагIча юкъа доверенни нах хувца бокъо йолаш ва депутаталла кандидат.

Доверенни саг округерча цхьанна а хоржама комиссена юкъе хила йиш йолаш вац.

Депутаталла кандидата доверенни нах, царна регистраци яьчул тIехьагIа, хоржамашта хьалхара собранеш чакхйоахача хана халкъа депутаталла кандидато дехарах производственни е служебни декхарех мукъабовлийта йиш я, хоржамаш дара хьожаяьча средствай чотагIа юкъера алапи а телаш.

Статья 40. Хоржамашта хьалхара агитаци.

Депутаталла кандидаташ оттабаьча къахьегама коллективашта, общественни организацешта, юкъерча лаьрхIачен лакхерчен дешара заведеней коллективашта, шоаш бахача моттиге харжархошта а тIема гIулакх дераштa тIема доакъошка а духьале еш цхьаккха хIама доацаш, бокъо лу шоай кандидаташта тIехьа агитаци е.

Статья 41. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат хоржамашта хьалхарча гIулакхашта юкъе дакъа лацара производственни е гIуланха тIарча декхарех мукъавалийтар.

Регистраци яьчул тIехьагIа харжархошца вIашагIхетара, собранешка, митингашка, телевидени радиони гIолла къамаьлаш дара Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат мукъаводаьлийт производственни е гIулакхаш тIарча декхарех хоржамаш дара къаьстаеча средствашта чотагIа юкъера алапи а телаш.

Статья 42. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидата мах боацаш дIаводахара бокъо хилар.

Регистраци яьчул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидата бокъо я массе а тайпарча пассажирски транспортаца (таксегара дIайиикхача) йоагIаш йолча хоржама округа доазонашка мах боацаш дIа-са ваха. Хоржамий округал арахьа вахача депутаталла кандидата бокъо я мах боацаш хоржамий округе ваха а цигара ше вахача цIава а.

Статья 43. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат лоравар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат уголовни бехктоккхаме оза, лаца е цунна судебни порядкагIа административни бехк бе йиш яц Централни хоржама комиссе бартагIа доацаш.

VIII. Кхаж тассарей хоржамий итогаш яреи порядок

Статья 44. Кхаж тассара хан моттиги.

Хоржамий округашка Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржача дийнахьа моттигерча хана 7 сахьат дальча дензз 20 сахьат даллалца тосс кхаж. Кхаж тосса хан моттиги участковни хоржамий комиссе хоам бу харжархошка хоржамаш хилалехьа итт ди хьалха.

Хиланза даргдоацаш моттигерча хьалаш тер-кал а деш, Централни хоржама комиссеца бар а баь, окружной хоржама комиссе шийна е кхаж тассара ха хувцаде йиш я.

Эскара доакъошка хьаьвча участковни хоржамашка кхаж тассарара хоржамий комиссе доакхайкад мегаргда миччча хана, нагахьа шин списска тIа болча берригача харжархоша кхаж тессабале.

Къаьстача шоай тайпарча хьалашка Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето е цун Президиумо цхьайолча хоржамий округашка тIакхача хала йолча а районашка кхаж тасса йиш я ханал хьалха, бакъда, юкъара хоржамаш хилалехьа ворхI денал хьалхагIа доацаш.

Статья 45. Кхаж тоссилга вIаштIехьдаккхар.

Кхаж тосс къайлагIа кхаж тассара кхоачам хиллал кабинаш е цIеноаш долча, хоржамий бюллетенаш дIададара моттигаш къоастаяьча а хоржамий яьшкаш оттаяьча а лаьрххIа кийчъяьча помещенещка. Хоржамий яьшкаш оттаю кхаж тоссаш бараш къайлагIа кхаж тассара йолча кабинеташка е цIеношка гIолла чакхбаргболаш.

Кхаж тоссилга вIаштIехьдаккхара, харжархой лоIам къайлахьолга Iалашдара, помещенеш кийчъяра, цар чу хиланза яргйоаца порядок лоаттаяра бехктокхаме я участкови хоржама комисси.

Хоржамаш хулача дийнахьа кхаж тессалехьа хоржамий яьшкаш миштай хьож, пломба е печать тох йоагIаш йолча хоржамий комиссе председателаa, комиссе берригa членаш тIа а болаш.

ХIара харжархочо ше тосс кхаж: кхычарна хьалхара кхаж тоссилга дехк. Хоржамий бюллетенаш дIател йоагIаш йолча хоржама комиссе хоржама участка харжархой спискагIа, кхаж тоссаш барий спискагIа, паспорт е личноста кхыдола удостоверени хьахьекхачул тIехьагIа. Хоржамий бюллетенаш дIадаларах белгало ю харжархой списка тIа.

Нагахьа санна цхьабола харжархой шоай унахцIенонга диллача е кхыча бахьанех кхаж тоссача помещене боахкалургбоацаш бале, участковни хоржама комиссе цар дехарагIа комиссе цхьаболча членашта тIадул уж харжархой болчча моттиге кхаж тоссалга вIаштIехьдаккха.

Статья 46. Кхаж тассар.

Хоржамий бюллетена тIа йоазош ду кхаж тоссачо къайлагIа кхаж тассара йолча кабина чу е цIагIа. Бюллетенаш яздеча хана кхаж тоссаш вар мара цига саг тIахила йиш яц. Шийна бюллетенаш тIа йоазув дулургдоацача харжархочун бокъо я хьаштдолла саг кабина чу е цIагIа чухьеха.

Къахьегама коллективашта, общественни организацешта, юкъерча лаьрххIачен лакхерчен дешара заведеней коллективашта, шоаш бахача моттиге харжархошта а тIема доакъошка тIема гIулакх дераштa а хоржамий комиссеша собранеш митингаши яра кийчъяь помещенеш тел, хIаьта иштта — хоржамашта хьалхара агитаци яра массови информаце средствашш.

Нохч-ГIалгIай АССР граждашашта, къахьегама коллективашта а общественни организацешта а тешшаме таро лу депутаталла кандидатий политически, гIулакхацарча а хIаране оамале а лаьргIатта, массе оагIув чулоацаш дувцара, хIаьта иштта кандидата тIехьа е цунна духьала агитаци собранешка, кепайоазон тIа, телевидене, радио гIолла яра бокъо а лу.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ вIашагIбетталу шоай харжархошца собранешкa а иштта харжархошта аьттув болча кхыча форме а. Харжархой собранеш вIаштIехьйоах хоржама комиссе йоагI-йоагIаш йолча халкъа депутатий Советаца е цун президиумаца цхьана.

Собранеши вIашагIкхетараши хургдола ха а моттиг а харжархошка ши ди хьалха дIахайт.

Хоржамаш деча дийнахьа агитаци е йиш яц.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржаш кхаж тоссачо бюллетена тIара дIайоаю ше дуxьала кхаж тоссаш болча кандидатий тайпан цIераш.

Яздаь дьнна бюллетень кхаж тоссачо хоржамий яьшка чу Iочукхосс.

Статья 47. Хоржама участке кхаж тессараш дагарбар.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржача хана хоржама участке кхаж тессараш лоархI депутаталла хIара кандидата къаьсткъаьста.

Комиссе председателa кхаж тессалга чакхдаьннад аьнна, хьакхайкадаьчул тIехьагIа хоржамий яьшкаш хьаелл участкови хоржама комиссе. Кхаж тоссилга чакхдалалехьа хоржамий яьшкаш хьаеллилга дехк. Хоржамий яьшкаш хьаеллалехьа, юкъе ца долхаш диса кхаж тассара бюллетенаш мелд хьож, участкови хоржама комиссе дIадоах уж.

Участкови хоржама комиссе участкера берригa харжархой списка тIа мелб а, хIаьта иштта бюллетенаш дIанйца харжархой мелб а хьож. Хоржамий яьшкашка долча бюллетенешка хьежжа, хоржамий округе (цу хоржама участка доазонашка) комиссе къоастаду: кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб; депутаталла хIара кандидата тIехьа е духьала кхаж тессараш мелб; нийса доацаш лаьрхIа бюллетенаш мел миссел да. Харжархошз шоашкара бюллетенаш тIа IотIаязбаьча гражданашта енна голосаш лархIац.

Нийса доацаш лоархI оттаяьча образецах доаца хоржамий бюллетенаш, хIаьта иштта кхаж тоссача хана цхьаннел дукхагIа кандидат юхевита бюллетенаш. Хоржама бюллетень нийса хиларах шеко хилча, дош къоастаду участкови хоржама комиссе кхаж тассара наькъаца.

Кхаж тоссаш хьахинначунга хьож участкови хоржама комиссе, заседане из хIара хоржама округа къаьстта оттадеча протокола тIа дIа а язду. Протокола тIа кулгаш язду комиссе председателa, председателa заместителa, секретара, членаша. Централни хоржама комиссе оттаеча порядкагIа йоагIаш йолча окружной хоржама комиссега хьем ца беш дIа а дохьийт.

Статья 48. Хоржамех хьахиннар къоастадар.

Участкови хоржамий комиссей протоколашка хьежжа окружной хоржама комиссе къоастаду: округе харжархой мелб; хоржамий бюллетенаш дIанйца харжархой мелб; кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб; депутаталла хIара кандидата тIехьа кхаж тессараш а духьала кхаж тессараш а мелб; нийса доацаш лаьрхIа бюллетенаш мелд.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла хержар лоархI кандидат кхаж тоссача дакъа лаьцача харжархоех ахенел дукхагIа бараша цунна тIехьа кхаж тессабале.

Окружной хоржама комиссе хоржамаш нийса доацаш лархIа йиш я хоржамаш деча хана е кхаж тессараш дагарбеча хана ер Закон толхадаь моттиг хилча.

Хоржамаш ца хиннараш лоархI, нагахьа санна спискаш тIа болча харжархоех ахенел кIезигагIа дакъа лаьца харжархой ахенел кIезигагIа хиннабале, хIаьта иштта депутаталла кандидат юкъера дIаваьннавале, нагахьа санна округе гIолла регистраци яьр цхьа кандидат мара веце.

Хоржама округе гIолли хоржамаш деш хьахиннар къоастаду окружной хоржама комиссе заседане, протокола тIа дIа а язду. Протокола кулгаш язду комиссе председателa, председателa заместителa, секретара, членаша. Централни хоржамий комиссега дIа а дохьийт цо оттаьча порядкагIа.

Хоржама округе гIолла хиннача хоржамех хьахиннар кепайоазон тIа доаккх йоагIаш йолча окружной хоржама комиссе. Централни хоржама комиссе оттаьча хана. Хоама тIа белгалдоаккх харжархой спискашта юкъебихьа берригa гражданаш мелб: кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб; депутаталла хIара кандидата тIехьа кхаж тессараши духьала кхаж тессараши мелб: нийса доаца бюллетенаш мелд; хержача депутата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, цун должность (заняти), партийность, болх беш а вахаш а вола моттиг.

Статья 49. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташта регистраци яр.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча

IX. Нохч-ГалгIай АССР халкъа депутаташ харжара итогаш яреи уж кепатохареи порядок

Централни хоржама комиссе хоржамий комиссешкара шийга хьакхаьчача протоколашка хьежжа регистраци ю хержача Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташта.

Централни хоржама комиссе хоржамаш нийса доацаш лоархI, нагахьа санна хоржамаш деча хана е кхаж тессараш дагарбеча хана, хоржамаш дарах хьахиннар къоастадеча хана ер Закон толхадеш моттиг хиннаяле, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутата регистраци ца еш йита йиш а я.

Статья 50. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара итогаш кепатохар.

БIарчча хьанйцача республике хиннача хоржамий итогех бола хоам, алфавитни порядкагIа ше хержача хоржама округагара депутата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, должность (заняти), партийность, балха а вахара а моттиг тIайола хержача Нохч-ГIалгIай АССР депутатий список кепайоазон тIа арайоаккх Централни хоржама комиссе итт денал тIех а ца йоалийташ.

Статья 51. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутата удостоверени а наькха тIа йоаллаю знак а.

Централни хоржама комиссе регистраци яьча Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий список кепайоазон тIа араяьккхачул тIехьагIа, окружной хоржама комиссе хIара депутата дIалу из харжарах дола удостоверени.

Херкжа баьннача депутатий полномочеш Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето чIоагIъьчул тIехьагIа депутаталла харжарах дола удостоверенеш хувц Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутата удостоверенеща. Депутата лу наькха тIа йоаллаю «Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутат» яха знак.

Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутат юхавоаккхе а е Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутат волча сага бехк беш йола судебни приговор чIоагIъярца дувзаденна депутатски полномочеш цо ханал хьалха Iойохке а, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутата удостоверени а наькха тIа йоаллаю знак а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумага юхадIаяла еза.

X. ШозлагIа кхаж тассар, шозлагIа хоржамаш дар, дIабаьннача депутаташта метта Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжар

Статья 52. ШозлагIа кхаж тассар.

Нагахьа санна хоржама округе гIолла шиннел тIех Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат харжа оттаваь хиннавале, хIаьта царех цхьаккха хержа а веце, окружной комиссе решени ю дукхагIа тIехьа кхаж тесса хиннача депутаталла шин кандидата тIехьа округе шозлагIа кхаж тассарах. Цу решенех окружной хоржама комиссе хоам бу Централни хоржама комиссега, округерча харжархошка дIа а хайт. Хоржамий округе шозлагIа кхаж тосс шин кIира йолча ханал тIех а ца доалийташ укх Законо дIадехараш кхоачаш а деш. ШозлагIа кхаж тассарах бола хоам кепайоазон тIа арабоаккх.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат хержалга лоархI, нагахьа санна шозлагIа кхаж тоссача хана кхыча кандидаташка диллача, кхаж тассара юкъе дакъа лоацаш хинна дукхагIбола харжархой цунна тIехьа хиннабале.

Статья 53. ШозлагIа ду хоржамаш.

Нагахьа санна хоржамий округе гIолла шиннел тIех Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат харжа оттаваь хиннавале, хIаьта царех цхьаккха хержа а веце е хоржама округе гIолла хоржамаш хиннараш ца лоархIе, е нийса даь ца лоархIе, е шозлагIа кхаж тессача хержа депутат къоаста ца лой, тIаккха Централни хоржама комиссе окружной хоржама комиссена тIадулл хоржама округе шозлагIа хоржамаш делга. Из деш цо решени е йиш я керлача составе окружнойи участковни хоржамий комиссеш харжара хьакъехьа. Кхаж тосс цу хоржамий участкашка а юкъара хоржамаш дара оттаьча харжархой спискаех.

Хоржамий комиссеш вIашагIйохкилга, депутаталла кандидаташ белгалбелга а царна регистраци елга а, кхыйола мероприятеш чакхйоахилга ду укх Закона тIа оттаьча подрядкагIа. ШозлагIа хоржамаш дарах бола хоам кепайоазон тIа арабоаккх.

Нагахьа санна шозлагIа хоржамаш дой, халкъа депутаталла кандидаташ цIаьккха хила йиш йолаш бац, хоржамаш долча хана эшшаш йола голосаш ца гулъяь Нохч-ГIалгIай АССР гражданаш.

ШозлагIа хоржамаш ду юкъара хоржамаш хинначул тIехьагIа шин беттал дукхагIа ха ялалехьа.

Статья 54. Юкъера дIабаьннараштa метта Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжар.

Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето Нохч-ГIалгIай АССР цхьаболча халкъа депутатий полномочеш нийса ца лоархIе, хIаьта иштта депутат юхавоаккхе, кхыча бахьанех депутатски полномочеш кхоачашъелга ханал хьалха юкъьагIдоаккхе, йоагIаш йолча хоржамий округашка депутат дIаваьнна кхо бутт чакхбалалехьа керда хоржамаш де деза. Централни хоржама комиссе уж де ха хьатIакхача ши бутт хьалха, укх Законо дIадехараш кхоачаш а деш, хоржамаш делга вIаштIехьдоаккх. Из деш окружной хоржама комисси вIашагIйолл хоржамаш хилалехьа 50 ди хьалха, участкови яраш — хоржамаш хилалехьа бутт хьалха, депутаталла кандидаташта регистраци ю хоржамаш хилалехьа бутт хьалха.

Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутат Нохч-ГалгIай АССР халкъа депутатий полномочеш чакхъяла шерал кIезигагIа ха йинса вале, дIаваьнначоа метта Нохч-ГIалгIай АССР керда халкъа депутат харжара хоржамаш дац.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **С. КОЖУХОВСКИЙ.**
г. Грозный, 1989 шера 3 ноябрь.

ЛОАРХIАМЕ ПРОБЛЕМА

Укх тIеххьарча шерашка цIаккха ца яьча тайпара чIоагIа йоакхо ю вай мехка арахеца продукци дикагIа хилийтара. Укх деношка Грознерча В. И. Ленина цIерагIча культура Дворец хилар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, стандартацеи метрологеи Нохч-ГIалгIай центре собрани йир дикала дерригача дунен денна хетаяь. Цига дакъа лоацаш бар Нохч-ГIалгIайченерча ерригача районашкара 250 совгIа викал.

Собрани хьайийлар НГIАССР Министрий Совета председатела заместитела Н. И. Айдинова.

СССР Госстандарта, цун территориальни органий балха перестройка ярах доклад йир стандартизацеи метрологеи Нохч-ГIалгIай центра директора О. В. Ефремова. Цо дийцар дикала йола координационни Совет республике вIашагIйолларах, цига дакъа лоацаш хиннараштa цо дийцар республике Сертификационни центраш вIашагIйохка езаш хиларах, предприятешка дунен халкъашта юкъера стандарташ юкъейоалае езаш хиларах. Совещане дакъа лоацаш хиннараша чIоагIа раьза хинна хьаллаьцар потребителий Нохч-ГIалгIайчен общество вIашагIйоллара йола предложени.

Цига дакъа лоацаш хиннараша чIоагIа уйла тIаяхийта ладийгIар Гудермесски «Мединструмент» завода керттерча конструктора нов. Репникова, «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене начальника заместитела нов. Борисенкос, «Чечингстрой» производственни объединене керттерча инженера заместитела нов. Газиева, Нохч-ГIалгIай АССР Агропрома продукце дикал тахкара йолча центра начальника нов. Галаевас даьча къамаьлашка. Цар дийцар укхаза вIашагIкхийтараштa продукце дикал лакхъяра йолча шоай планехи цу балха тIа шоашта новкъарле еча гIулакхехи.

Республика берригача къахьегамхошка даь кхайкарал тIанйцар совещане дакъа лоацаш хиннараша. Цу тIа белгалдаьккхар арахеца продукци дикагIа хилийтар хадданза халкъа хьалтаро тоаярца дувзаденна долча ,мехка болх беш йола техника балха тIа тешаме хилийта езилга.

Даьча кхайкарал тIа иштта белгалдаьккхар ерригача предприятеша арахеца продукци дикагIа хилийтара, цун технически боарам тоабара болча шоай балха тIа стандартизацех, дикала хьокхамашта планировани елгах, продукцена аттестации сертификации елгах пайда ийбе безилга, дунен халкъашта юкъера стандарташ юкъейоалае езилга, стандарташтеи бустама средстваштеи госиспытанеши тIахьожами лоаттабе безилга.

Совещане дакъа лоацаш хиннараша тIахьийхар Нохч-ГIалгIайчен берригa къахьегамхой продукце дикал лакхъяра болча балха тIа цхьаккха тайпа мело ца яраи хьем ца барай. Вай массане а къовсам лоаттабе беза советски марка сий лакхалоаттадара, из болх тесса лелабечунгара цIенхаштта хьадеха деза. Цхьаккха дича магийта мегаргдац из лоархIамеи бехктокхамеи проблема тIехьатеттилга.

С. ЗАХАРЧЕНКО,
стандартизацеи метрологеи Нохч-ГIалгIай центра госинспектор.

АРЕНДО НОВКЪОСТАЛ ДУ

Декхарех дика лоархIабеш хьабоагIа карарча пятилетка укх диълагIча шера Надтеречни района «Знаменский» совхоза хьайбаш леладераш. Масала, кхаь кварталагIа планагIа йоагIачул 1.8 тонн дукхагIа йолаш 1306 тонн шура дIаелар цар паччахьалкхенна.

Кхо шурий ферма я цу боахаме. Царна юкъе яьржача социалистически яхье ер шу доладелча денз хьалха йолаш хьайоагIа цхьоалагIа йолчун коллектив. Паччахьалкхенна шура дIаялара ийс бетта план 112 процент кхоачашйир цо, хIаьта итт бетта хIара кхсабача Iаттагара яьккхар 58 килограмм дукхагIа хилар. Иштта хьаьнала къахьега шоашта малагIча таронашца новкъостал ду дувц тахан цу ферма заведующе **Хажмурадов Зияс.**

— Племенной болх лергтIа баро вIаштIехьдалийтад кIезига шура луш хинна доахан дIа а даьха, царна метта Эстонера доаладаь цIеча фух дараш дIаоттаде. Белгалдаккха доагIа Ставропольски, Краснодарски краешкара вай республике кхувлача цIеча фух долчарел уж дегIа ондагIа, шура дукхагIа луш долга.

Керда доахан доаладаьчул тIехьагIа, берригa хьайбаш леладераш раьза а болаш, болх коллективни подрядагIа вIаштIехьбаьккхар ферме, хIаьта укх шера арендагIа къахьег. Иштта из даьчул тIехьагIа, шура алсамъяккхара, цунга дIадодар лохдара дукхагIа йоакхо е баьлар хьайбаш леладераш. Масала, ферма производственни хьалащ кхоачашдеш мухь кхухьаш йола машини автобуси яр. Шиъ уж лелаярга дукха ахча дIадодандаь, мухь кхухьа автомашина совхоза юха дIаелар ферма коллектива.

Подряд юкъейоалаялехьа бийсан ха деш ши хьахо вар тха. Уж балхара мукъа а боахаш цар декхараш кхоачашделга шоашта хьатIанйцар скотникаша.

Совхозаша администрацеца оттадьча договорага хьежжа, доахан Iангара дахара эшача доакъаращца Iалашъю ферма. Цхьабакъда, дукха дале а, цар ма хулла кхом бе гIерт. Доахана хьаракхийса доакъар гул а деш, юхахьаьшка дулл, рационага хьежжа дерригa озаш мара а лац скотникаша.

Хьайбай продукци яккхарга дIадодачоа иштта кхом бе баьлча дикка тIакхийтар ферма болхлошта доагIар а. Масала тха дикагIйолча доярка Тимиева Тонтана авансах тийнача ахчал совгIа соахка баьча балха итогех кхо эзар сом гаргга ахча делар ер шу долалуш. ХIаьта ши эзар сом ца кхоачаш цхьаккха а висанзар.

Тха гIулакхаш кхы а дикагIа хургдар, ер ферма хьаеш гIишлошъечар цхьацца кхоачамбоацараш нийсдалийта деца.

Хьалха «Чечениигушвино» объединенена юкъейоагIаш хиннача, Р. Резванова кулгалдеча ПМК-ас йир ер ферма. Цхьабакъда проектагa хьежжа хьа ца еш дукха помещенеш йитай. Масала, хьайбаш леладерий бытовой хьашташта эшараш, отоплени. Из бахьан долаш хий дIоахде моттиг йоацаш бисаб ферма болхлой. Из электроплиткаш тIа дIоахду оаха хIанз. ВIаштIехь ца йоаккхаш йитар коача кхо дIакхувсара эша моттиг.

Боккха кIоаг а баьккха, лард а елла хьа ца еш йитар е йолаяь хинна доакъара цех. ХIаьта доакъар дукха хилар пайда бий, доахана дикагIа дуаргдолаш из кийчде йиш ца хилча?

Уж кхоачамбоацараш дIадахийта дагахьа оарц даккха Госагропроме бахабар тха совхоза кулгалхой дукха ха йоаццаш. Из ПМК «Терское» яхача объединенена юкъейоагIа аьлар царга цига. ХIаьта а новкъостал дерг хиларах тешабир. Из дар соахка июне. Цхьабакъда, цу хана денз цу хьакъехьа даь хIама дац.

Паччахьалкхенна шура дIаялара укх пятилетка план тIадоагIача шера июль бутт болалуш кхоачашде декхар тIанйцад тха коллективо. ЛаьрхIар чакхдаккха дика таронаш я тха. Масала хIанз тIадогIача шера март бетта чотагIа къахьегаш я ферма. Цул совгIа, тхо раьза долаш дика кийчо яьй хьайбаш Iангара дахара а. Рационага хьежжа май бутт хьатIакхаччалца доахан кхабара тоъаргдолаш Iалашдаьд тхо тайптайпарча доакъаращца.

Ала хIама доацаш дика тоаяьй ферма а. Ерригача помещеней кораштa кизгаш техад, шелал чуйоагIаргйоацаш айхха къовлалуш я хьайбаш чулаттача помещенешкара ерригa наIараш, тешшаме болх беш я механизмаш а: доахан детташ йола аппарататаш, чура кхо, нувхаш арайоаха транспортераш, кхыяраш.

Белгалданкха доагIа хьайбаш Iан замалахьа чусоцадара помещенеш кийчъеш кораш, наIараш, хьаьш, доахан латта кIийлеш тоаеш, керда кIира тохаш даьча балхех кIезигагIа дале 80 процент тха ферма къахьегамхоша кхоачашдаьлга. ХIаьта къаьстта хьинаре дакъа лаьцар ремонт еш тха толашагIа болча хьайбаш леладераша: доаркаша Тимиева Тонтас, Джабаева Маликас, скотника Бисултанов Абухьасана, кхычар.

Къамаьл дIаяздаьр
М. ХАМАТХАНОВ.